

РІДНА ШКОЛА

Ч. 1 (22)

КВІТЕНЬ, 1958

Рік IV.

Дорогий Отче Докторе!
Напишіть для нас хоча що небуль!
Щиро відданій
В.Лучів

Наша Мета

Об'єднання українських педагогів Канади дає оце в руки української читацької громади, зокрема батьків, виховників і нашої молоді журнал "РІДНА ШКОЛА". Появляється він замість донедавнього, майже виключно професійного "Учительського слова" і, продовжуючи його ідейну спрямованість, поширює свою тематику і круг діяння на все українське громадянство, сповнене глибокою увагою до справ національного виховання молодого покоління в умовах життя поза межами Рідної Землі.

Назва нашого журналу не припадкова — вона не тільки традиція, але і глибокий зміст, що його дає нам розуміння рідної школи, як великого виховного процесу - змагу за найвищу вартість — за українську людину, носія й творця духових скрижалів і надбань, носія і творця рідної національної культури.

Тому теж наш журнал — журнал *культурної виховання*, як невід'ємних двигунів національного та й загальнолюдського життя й розвитку.

Починаємо від скромних рамок, але з глибокою вірою, що при допомозі і співпраці широких кругів громадянства, передусім рідношкільній родини — педагогів, батьків і молоді — "Рідна школа" стане репрезентативним журналом для справ нашої духової культури в усіх її ділянках і виявах, як основи нашого національного виховання.

Починаємо теж із найвеличнішим святом християнського світу і християнської України — з весняним святом Воскресіння Христового — святом перемоги Правди і Добра.

Наша мета — служити Христовій і нашій Українській Правді і з вірою в остаточну перемогу цієї Правди вітаємо все Українське Громадянство і всю Рідношкільну Родину радісним

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Редакція "Рідної Школи"

На Великдень — під церквою з паскаами (Гуцульщина)

Ганна Черінь

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

*Христос Воскрес! — з самих небес, звисока,
Розносять дзвони лунко на весь світ.
Гірка слюза спливає потай з ока,
І сходить в серці радість — первоцвіт.*

*У церкві пахне, як весною в лузі,
До вікон тулиться передранкова мла.
Здаються всі хорошими, як друзі,
І не бажаєш більш нікому зла.*

*Відчуєш — очі враз стають, як книга
Твого життя — немудра і проста.
І тане в серці многолітня крига,
І пролісок з-під неї пророста.*

*Ta ось останні свічі вже померкли,
Заграли кольори святих одеж.
Вітаючись, виходять люди з церкви,
І ніч вітається із ранком теж.*

*Trіпочуть зорі в синяві глибинній,
Мов рибки золоті у верши.
А я шукаю в натовпі єдину.
Який "Христос Воскрес!" сказати хочу першій.*

Володимир Барагура

Великдень у школі давньої України

Були два періоди в шкільному році, в часі яких душі учнів-спудеїв радувалися, а серця билися жвавіше: на Різдво, коли з вертепом і звіздою ходили по домах багатих міщан, і на Великдень, коли їхня увага зосереджувалася коло вистав, а велиcodня вірша допомагала наповнити миркачівський міх усіким добром.

Велиcodня драма, як узагалі драма, забрила в Україну з Заходу Європи, а викликали її потреби школи. Водилося тоді у школах таке, що одним з обов'язкових предметів навчання була піттика, тобто штука складати й писати вірші та взагалі поетичні твори. Щоб унагляднити її улегти учням правила цієї піттики, професори мали обов'язок писати вірші та драми.

Крім цього, при помочі драми мали учні вивчити добре латинську мову, що була тоді викладовою мовою у школах західної Європи. Одним з важких завдань драми було теж вйті в учнів засади моралі.

В Україну дісталася драма на переломі XVI та XVII віків. Вже тоді Іван Вишенський, відомий український аскет, нарікає на "комедії та машкари". Очевидно, що в Україні шкільна драма змінила дещо свій характер і різнилася від західної головно тим, що не була писана латинською мовою, лише мішаниною церковно-словянської й живої народ-

ньої мови. Із шкільних драм на перше місце висовувалася різдвяна та великоцні.

Коли надходив час великоцніх свят, один з професорів писав відповідну драму, а спудеї пильно вивчали ролі та робили проби до виступу. Драма складалася з вступу т. зв. прологу, в якому говорилося про якусь моральну зasadу, що її має зілюструвати драма, з властивої дії і з епілогу, в якому містилася подяка глядачам. В драмі виступало дуже багато осіб, інколи 100-300, тому, щоб якнайбільша кількість учнів могла взяти участь у виставі. Грали ці драми або у залі, або навіть під голим небом, звичайно у Велику П'ятницю, в присутності запрощених гостей, інколи дуже високо поставлених людей. Сцена ділилася на три частини: небо, землю й пекло. Виступав звичайно Бог-Отець, Ісус Христос, святі янголи, Адам, Єва, дияволи, біблійні постаті, Чеснота, Справедливість і Мудрість. На сцені виголошував деколи священик теж проповідь.

Найстарша великоцні драма походить із ставропігійської школи у Львові. — Знаним автором великоцніх драм був Дмитро Тупталенко, автор драми "Дійствіє на страсти Христові списанноє". Поруч його виступив Митрофан Довгалевський, якого драма складається з прологу й п'яти сцен. У першій сцені Божа Рада, Справедливість і Любов створюють людину. У другій Божа Любов уводить людину в рай. У третьій Принада склонює людину зломити Божий заповіт й через те дістается у володіння диявола. В четвертій бачимо, як диявол лikuє над родом людським, а в п'ятій Божа Любов виводить людину з пекла. Найкрасішою драмою, зв'язаною з Великоцнем, є "Слово про збурення пекла", що представляє, як Христос сходить до пекла та визволяє грішників.

Драми ці ставили учні не лише по школах, але мандрували з ними теж по всій Україні й ставили їх по селах та містечках. З України дісталися вони на Московщину й Білорусь.

Більшою симпатією учнів тішилася великоцні вірша. Її укладали самі спудеї, бо був звичай, що під час великоцніх свят школярі вітали громадян віршами. За це діставали від них гроші, поживу й одежду. Хоч теми до своїх творів брали з Біблії, то не обійшлося без того, щоб не натякнути в них про свою недолю, і в цей спосіб випросити від громадян більше пожертв. Очевидно, що картини учнівської нужди були пе ребільшені, а інколи й зовсім видумані. В цей спосіб до поважних віршів вносили спудеї гумористичний, смішний елемент. Великоцні вірші зображують перемогу Христа над пеклом і смертю, мандрівку прадедників з пекла та їх бенкет у небі, а все це в смішний спосіб, напр.:

"*А Христос був на роботі покіль пекло погасив
попалив собі чоботи, і Адама воскресив.*"

У великоцніх віршах збереглося багато побутових, звичаєвих рис українського народу так, що мають вони сильну національну закраску.

Звичайно кінчилася вірша просьбою, щоб обдарувати віршороба:
За сим, батьки, вібачайте, Чи дасте ж що, дак давайте,
Більш не вмію віршувати; Бо мені ніколи ждать."

У цей спосіб у великоцній драмі та вірші лучилося приемне з по житочним: учні мимохіть пізнавали практично засади віршописання, а ставлячи драми, ширili культуру, й самі, крім духової поживи, мали з цього ще й бублики, колачі та мідянки і в цей спосіб мали змогу здобувати освіту.

Рудавка

Здавалося було, що то вже ось і весна. Вже заглянуло сонце, почала м'якнуті, топніти біла габа. Аж тут нагло вдарив мороз: поворот зими. Ось прикра несподіванка! І ліс зніяковілий, знітився, а дятлів стукіт згучав серед тої мовчанки сердито й розчаровано.

Стара, роздерта громом смерека, яка здалеку виглядала мов смертельно ранений у груди чоловік, що притис корчевим рухом до рани — руки гілляк, мала свою таємницю. В місці рани, що її заподіяла блискавка, з часом утворилося дупло. І це дупло не було порожнє. Ось з отвору, що був повернутий на схід, вискочила мохова затула і на холдиний світ визирнуло двоє веселих перлинок-оченят. За ними висунулася насмішлива голівка з двома китичками шерсти на гострокінчастих вушках, потім знялася довкруги отвору хмаринка снігової куряви і на гіллячиці стала вивірка. Вона розмайно махнула віялом пухнатого хвоста вліво і вправо, наче готовучись до виступу професійна акторка і, не чекаючи оплесків признання, погналася прямовісно стовбуrom смереки вгору. Рудавка, здавалося, поштовхами плила вверх, все вище й вище шробовою дорогою кругом стовбура, мов серпентиною.

Коротке чмокнення-накликування, і з дупла виплигнули ще чотири вивірки; молоді. Мати з верховіття вже третьої смереки, привітним кректанням накликувала своїх дітей.

Повторюючи точно усі материні штучки, погналися малі, втішні мавпочки наших лісів здоганяти Рудавку.

Життєрадісність і голод! Два рушії в житті малих гризунів погнали їх струснути навислою тишею лісу, розбурхати мертвеччину одutoї, снігової пустелі.

Рябий дятель на часинку припинив свою працю, наслухуючи. Він витер об кору свій ніс і покрутів головою, мов згіршений тою невмісною поведінкою вивірок у церкві лісу.

Голод! Коли порожні шлунки, мало хто потрапить бути веселим. Хіба лише одні вивірки, що по трьох днях примусової голодівки, коли їм позасипав сніг доступ до комор, кинулися жваво на розшуки за поживою.

Та її ніде не було видко. Шишкі? Їх давно спорожнив той самий рябий дятель, довгоносий проноза. Ніде ані птички, якою, гуртом кинувшись, можна було б поласувати...

Та враз видко до голови Рудавці стрельнула якась думка. Вона розмашно кинула все своє пруживе тіло з висоти п'ятьох метрів у пропасть. Зачепилася на часинку об гіллячку, збігла стовбуrom на землю, проскакала кількадцять кроків і зникла серед густих віток молодого деревця. Викарабкалася аж на самий чубочок і спробувала зубами молодих бруньок.

О, крилата радосте! Бруньки були соковиті, вони вже стали наливатися соками.

— Крее!.. Залунало накрикування сойки. Пролетів рій щебетливих чижиків. Рудавка призвінно чмокнула. Мить, і четверо її молодих засіли з матір'ю до весняного столу. Сік був солодкий і хмільний, а бруньки на смак — трохи клейсті...

Морози враз пустили й у повітрі на добре запахло весною. Повітря було м'яке й тепле. Сніг зм'як і збруднів. Навіть гілля дерев виглядало наче в ірсі. І небо було якесь попелясто сіре... Під ним, важким і сумятним, причасно ніяковів незграбний ліс — перед таємницею вічної обнови. Під ним, безпричастним і млявим, розгравалася остання рудавчина гра.

Гра в півжмурки?

Рудавка буравим полум'ям плила по стовбурі вгору, кидалася одчайдушно зтори, майже до самої землі. Уся трація, відвага, швидкість — станули до послуг тої гри, що її ставкою було життя.

За Рудавкою гналася лісова куниця, золотошийка.

Не менш за неї зручна й одчайдушна, крокувала заповзято за нею вгору, наче окрілена злітала вниз, по рудавчих слідах, терпляче чекаючи на виснаження жертви. Вона знала одне — що вивірка від неї не втече, і швидше, чи пізніше, попаде їй у зуби.

Та Рудавка знала ще і друге — її обов'язок якнайдалше відвести від гнізда, де четверо її молодих, а там, хай діється, що хоче!

І останнім зусиллям, недостатньо відживлюваного зимою тіла, вела свій попис, без авдиторії, під неприхильним небом — сміхунка. Її піруети в повітрі були бездоганні, націльність скоку прецизна. Мозок і м'язи працювали мов машина: справно, без похибки. Лише щораз дужче товклося їй у грудях серце й утома щораз тугіше зашнуровувала віddих, каламутила ясність зору. Кров ломотала в б'ючках, здавалося, розсаджувала їх. І від цього все її тіло ставало якесь недійсне, наче від неї незалежне, ставало безпідметною стрілою, випущеною до ціли. А тою ціллю було відвести ворога якнайдалше від дітей.

Хоч мліли під нею ноги, кіті загачувалися в шереховату кору — несхідно. Мить — і вже даліше, вище, вперед — як автомат...

Як суворий, невмолимий автомат плило теж їй назустріч призначення.

І врешті не стало куди тікати. Була лише дорога назад. Спереду вона обривалася останньою високою смерекою на узлісся. Не стало куди тікати, тож, забившися в її верховіття — чекала.

Відсаннула й мигцем обкинула оком околицю. Незнана і, мабуть, дуже далеко від дому. О, так — дуже далеко! Напевно ворог не вернеться назад!

І радістю блиснули чорні перлинки оченят Рудавки. Її діти врятовані! Що значить супроти того зловісне муркотіння злорадної втіхи, що знизу доходить до її вух, чимраз близиче й близиче?

В довкіллі була обважніла, мокра тиша провесни. Далеко в лісі пепрекликом кував, як звичайно, рябий дятль. Високо, під низькими хмарами заквилив мишолов. Близиче закаркалала дружня ворона. Сумбурна насмішка себепевного ворога, що зближалася, ставала просто нестерпна — загущувала тишу.

Проте Рудавка не кидалася в безладній метушні, як це роблять сотні її сестер в подібному положенні.

Вона, звівши дрібки, чекала жахливого ворога з якоюсь втішною цікавістю. Все таки страх паралічував їй члени. Його, дідично засвоєного, вона таки не могла визбутися. Це було сильніше за неї. Горіючі кулі очей хижака магнетизували її і обезвладнювали волю. Ось куниця щораз близиче, готується до скоку...

Славлення весни у веснянках-гаївках

Веснянки-гаївки належать до складу найстаріших народних творів наших далеких пращурів (прапрадідів). Трудно визначити точно час творення веснянок-гаївок, але найстарші з них створені в добі родового побуту (клянового періоду), і, без значної помилки, мають понад 3.000 років.

Веснянки-гаївки поділяємо за часом творення так: дохристиянського періоду й похристиянського.

Веснянки - гаївки дохристиянського періоду можна класифікувати близько так:

1. Філософічні та космічні, 2. релігійно-символічні, 3. магічно-вегетаційні, 4. веснянки-гаївки, що відображають господарський устрій родового побуту, 5. алгоритичні, 6. хвальні, 7. еротичні, 8. описові, 9. родинні, 10. заклик весни, 11. імітаційні — розбудження та наслідування природи, 12. веснянки-гаївки, що відображають культ покійників, тощо.

Ми зупинимось на 10-ій точці — "Заклик та хвала весні".

Дослідження та вивчення наших стародавніх звичаїв та фольклору має для нас, українців, величезне значення, бо це є первісна культура наших пращурів, це є наша передісторія (праісторія); це є наша гордість і слава; це є докази, що ми, українці, народ стародавній, культурний з сивої давнини, та що ми народ окремий і нічого спільногого в культурі не маємо й не мали з нашими поневолювачами — Москвою та Польщею. Наші прапращури жили й культуру творили за тисячоліття до Народження Христа, а московська держава з'явилася лише з XII століття...

З веснянок-гаївок ми пізнаємо психіку наших далеких пращурів, їх бажання, життя, мислення, іх ідеали, іх характер тощо. Але зупинимось на безпосередній нашій темі — "Славлення весни у веснянках-гаївках".

Весняне сонце, теплий ласкавий вітер, краса землі — зелені дерева, трава, квіти, радість людей, тварин, спів птиць, гри звірят; зміна суворої зими на теплу весну, — холодних вітрів — на ласкаві, теплі — все це породжує любов, гарний настрій, надію й натхнення на життя. Краса весни, її милуючий подув — викликає в людині творчість і натхнення — уяву весні доброї, ласкавої, багатої і щедрої.

"Розлилися води на чотири броди —

Рефрен: Гей, дівки, весна-красна,

Весна-красна, зілля зелененьке!

У першому броді соловей щебече,

Рефрен: Гей, дівки ...

У другому броді зозуленька кує,

Рефрен: Гей, дівки ...

І саме в тій дробині секунди, коли тіло куници, кинене в скоку, досягало жертви, розприслися лихі її вроки, і Рудавка, спружена імпульсом одчайдушності, вщерть сповнена почуттям виповненого матірнього обов'язку, майже радісна й щаслива — плигнула просто в обійми куници.

Два, клубком сплетені тіла — напасника й жертви, оббиваючись по гілляках, полетіли з високої смереки вниз.

А в третьому броді — сопілочка грає,
Рефрен: Гей, дівки ...
В четвертому броді дівчинонька плаче.
Рефрен: Гей, дівки ...
Соловей щебече — садки розвиває,
Рефрен: Гей, дівки ...
Зозуленька кусє, бо літечко чусє,
Рефрен: Гей, дівки ...
Сопілочка грає, у вулицю скликає,
Рефрен: Гей, дівки ...

В інших варіантах:

Коничок заржав — він доріженську почув.
Рефрен: Гей, дівки ...
Дівчинонька плаче, за нелюба йдучи.
Рефрен: Гей, дівки, весна-красна,
Весна-красна, зілля зелененьке!

(Після комбінації М. Грушевського, з невеличкими новими комбінаціями: — Історія української літератури, т. I-й, стор. 178-174; Чубинський III, 143; галицький — Ж. Паулі I, стор. 42).

Ця веснянка своєю красою, художніми засобами, зокрема символікою та глибокою емоціяльністю — перевищує другі з цієї групи. Вона досить поширенна по всіх українських землях. На початку ХХ стор. вона увійшла в дитячі читанки, як опис весни.

Опис краси весни, її початок подано в образі весняної поводі. Тут виявлена радість, що вже нема снігу, нема льоду на воді, а тому нема й холоду — є безмежний простір води: "Розлилися води на чотири броди!"

Броди (мілкі місця, де можна спокійно перейти, чи переїхати через ріку) в давні часи мали велике значення в господарському житті. Через броди сполучалися люди з пасовиськами, з сінокосами, з лісами, які були розташовані на протилежнім березі глибокої та небезпечної ріки. Людина в первісні часи вишукувала на ріках мілкі місця, більш-менш безпечні, через які могла виганяти худобу на пасовиська, могла переходити, чи переїжджати. А після збору хлібів та сіна могла й перевезти це до свого обійстя. У ту сиву давнину про мости та пороми — іще не могло бути мови. Отже, броди були великими чинниками сполучення через ріку в давнину.

Але в уяві народній броди були й загадкові, часто населені ріжними і добрими охоронними й лихими силами...

Ранньою весною, коли розливалися води, — броди були недіючі, але надія на спад води, а тому й на "добрі броди" — була.

Весняна повідь, розлив рік, у давнину була пов'язана з надією на скоре парування; викликала натхнення любові та надії у молодиків — хлопців та дівчат. Тому так широко відображенна поводь весняна в стародавній еротичній поезії.

Цілком зрозуміла й ця радість молоді, і ця поезія опису води, бо вода, як "святитель, чиститель і добродій" — мала велике значення в житті наших пращурів. Молодь, та й дорослі, влаштовували біля води релігійні, чаруючі, ритуальні грища; біля води проходив і підбор пари (одруження) — "умикання-поривання" дівчат хлопцями. На воді на

річці, чи на ставові проводила молодь гадання-ворожіння про свою майбутню долю і т. д.

Ось тому навколо весняної поводі (повені) й зібрані головні теми весняних пісень — еротичних, космічних, господарських, родинних, хвальних; вирізняються серед усіх веснянок — це пісні щасливого одруження та одруження нещасного — з нелюбом.

Улюбленими образами в цих високопоетичних веснянках — є птиці, символ весни, радості, тепла, урожаю, приплоду тварин, народження дітей, та, взагалі, усього тодішнього життя.

У поданій вище веснянці — "У першому броді соловей щебече". А соловей — це й є вісник весни, вісник любови, кохання, краси, надіжності; образ вимріяного дівчиною милого. Таким чином, "перший брід" подає надію на щасливе, радісне вимріяне одруження молодої рівної пари. А поруч, тут же, у "другому броді" — "зозуленька кує".

Зозуленька — це багатозначущий символ наших пращурів: — і вісник весни, і вісниця довгого, чи короткого віку (коли почують вперше зозулине "ку-ку", питают про долю й недолю, про довгий, чи короткий вік), і символ туги за життям, за минулим, за красою; зозуленька — це й символ бездітної вдови, але найголовніше — це символ віщування.

"У третьому броді сопілочка грає". Сопілка — це український стародавній, а навіть первісний музичний інструмент; а знаменує вона радість молоді, грища, танці. Уміла гра на сопілці передає найтонші нюанси людського чуття та переживання — і сум, і радість, і любов, і тугу... Звичайно, тут сопілка визначає початок "Вулиці" (Про це докладно подається у IV-му томі моїх праць "Український рік у народних звичаях в історичному освітленні", літній цикль).

Цю веснянку можна поділити на дві частини. У першій частині подано головні образи весни, — у другій — пояснення та уточнення цих образів: соловей — вішун тепла, а крім цього, він "садки розвиває". Пригадаймо українські квітучі сади на весні; саме тоді, коли сади цвітуть, найкраща нічна та денна пісня соловейка. Сади перецвіли і пісня солов'яна мало-помалу затихає... Отож, і наші пращури "проводили певні досліди", були уважно спостережливі над усіма явищами природи.

Сопілочка "вулицю скликає", цебто молодь на спільні розваги. "Вулиця" — це був своєрідний клуб молоді, де молодь при зустрічі веселиться: танцює, співає, жартує, знайомиться між собою та проводить спільні гри. "Вулиця" виникла скоріше всього за часів племінного періоду, а можливо й раніш.

..."Ходини молоді для забав, "свещеванія" і парування в ріжки формах практикувалось, очевидно, у всіх наших племен від непам'ятних часів. При тім, молодці й дівчата виступали групами більш або менш організованими, які являються прототипами пізнішої "парубоцької" та "дівоцької" громади.

(Історія української літератури, т. I-й, стор. 256, М. Грушевський).

"У четвертому броді дівчиночка плаче", бо доля її важка — вона одружується проти своєї волі з нелюбом, з нерівнею. У ті далекі часи, як нам відомо, одруження проходило біля води способом "умикання-поривання", і дівчина не знала, яка її доля судилася. А найгірша доля — це одружитися з нелюбом, з старим. Цей мотив вип'ячується у цілому ряді веснянок-гайок. Кожна дівчина найбільше саме цього боялася.

Другий варіант "четвертого броду" — "коничок заржав", "він до-ріженку почув". Видно ця зміна, чи заміна стрічки, з'явилася значно пізніше. Це натяк на військову віправу молодця. Це могло бути й у часи племінного устрою, а могло наверстуватися й у часи пізніші — княжі, чи козацькі.

Веснянка має особливо музичний та поетичний рефрен; він є чарівний, магічний, як заклик "весни красної", що вкриває всю землю зіллям зелененським, що тішитиме всіх людей і всю природу:

"Гей, дівки, весна-красна,
Весна-красна, зілля зелененьке!"

Отже, цей рефрен і є заклик весни, та значення його для дівчат на порі, бо зілля зелененське утотожнюється з весною, подає її образ, а разом утотожнюється з щасливим одруженням. Тому й оклик та звертання до дівок: "Гей, дівки..."

Мотив цієї веснянки, — я пригадую добре, — то безмежно веселий, то тужливо радісний, то сумний. І ці переливи голосу відповідають поданим у веснянці образам, відповідають анімістичному світоглядові — то благають-чарують добре, то відхиляють лихе, то безпорадні стають перед неминучою долею-фатумом. Сумніву не підлягає, що веснянка — заклик з далеких часів родового побуту; пізніше, можливо, в добу племінного устрою, чи ранньої князівської доби, а навіть у часи Козаччини доповнилась, змінилась, чи наверстувалась такими строками, як "коник заржав".

Другою, близькою до вищеподаної, буде високомистецька веснянка, що знаменує і привіт весні й ДАРИ ВЕСНИ, — буде "ОЙ ВЕСНА-КРАСНА":

Ой весна-красна, що нам винесла?
Ой винесла тепло й добре є літечко!
Малим дітонькам побіганичко,
Старим бабонькам — посидіннячко,
Красним дівонькам — на співаннячко,
А господарям — на робітячко.
Весна-красна, що нам винесла?
Коробочку жита витрясла.
Старим бабам посидіннячко,
Молодим — погуляннячко,
Дівочкам — по віночкові.
А хлопчикам по кийочкові.
Принесла вам літечко,
І зелене зіллячко:
Хрештатий барвінок,
Запашний васильок.
Весна-красна, що ти нам принесла?
Коробочку з веретільцями,
А скриночку із червінцями.
Старим дідам по киечку,
Старим бабам по серпочку,
Малим дітям по яблочку,
А дівчатам по віночку.
А хлопчатам — по батожочку. (Волинь).

Малим дітям — ручечки бити,
А дівонькам та й погуляти,
А господарям поле орати,
А господиням — кросенця ткати.
А старим дідам — раду радити,
Раду радити — пиво варити,
А к якому дню — свят Великодню!

(В основі підляський варіант з поправками-добавками — Волині, Слобожанщини, та інших північних. М. Грушевський, Історія української літератури, т. I-й, стор. 170, Київ-Львів, 1923). Л. Білецький, Історія української літератури, т. I-й, стор. 97-98, Авгсбург, 1947).

Ця веснянка цікава тим, що вона подає повний образ весни з її красою, працею, з розподілом цієї праці, з надією та дарами. В кожній строфі тут подається інше: в першій строфі подано те, що саме принесла весна, чим обдарувала людей: всім тепле літечко, малим дітям утіху, гри, "побіганнячко" — виладовування енергії; бабусям — приємний відпочинок на сонечку, надворі; дівчатам — співаннячко, гри, веселощі; господарям весна несе велику працю: оранку, сівбу, косовицю, жнива, пасовиська та інше.

У другій строфі подано опис весни, її приємність та красу в образах — "зілля зелененьке", барвінку хрищатому, у "vasilechku запашному". Значення цих символів-образів подано раніше.

Третя й четверта строфі відзеркалюють працю господині — сіяння прядива, льону, готовання волокна для прядіння ниток на полотно. Для цієї чільної праці господині треба аж повну скриньку веретенець.

Господареві весна принесе літечко, а літечко принесе багатства; стареньким дідусям по кийочку. Цебто, старенькі дідусі вийдуть на весні з душних хат, опираючись на кийочки, бо ж узимку стареньким дідусям по льоду та по снігу важко, а навіть неможливо ходити. Бабусям весна принесе "по серпочку" (?). Що це визначає? Для чого старим бабусям серпочки? Трудно догадатися.

Малим дітям весна-літо принесе по яблочку — цебто урожай садовини. В ті часи цукерків та інших ласощів не було, а яблуко й уважалося для дітей ласощем.

Дівчатам весна принесе по "віночку", цебто одруження, шлюб, вимріяну долю.

Молодим хлопцям — батіжки, цебто пасовисько худоби.

Отже, образ ВЕСНИ, її ДАРІВ, тут цілком господарський з домішкою еротичного мотиву. Ця веснянка також з часів родового побуту, дуже стародавня. Тут і закликання весни, і чарування урожаю, і приплоду худоби, й здоров'я людей, багатства... Рівно ж, тут докладно визначені обов'язки всіх членів господарської родини, не поминуто ані старих, ані малих.

Оскільки таких веснянок є багато, а властиво багато варіантів, але зміст та основна думка одна й та ж, то М. Грушевський дозволив собі скомбінувати з кількох ріжнотериторіальних — одну, яка охопила б основні моменти всіх веснянок цього типу.

Досить цікаву веснянку подала маestro О. Гердан-Заклинська, яку записала на Підляшші п. Ірена Гошовська: "Ой, весна красна":

Ой весна-красна попід лісом ішла,
 Рефрен: Ой, ло, ло, попід лісом ішла!
 Попід лісом ішла, фартушком трясла.
 Рефрен: Ой, ло, ло, фартушком трясла!
 Фартушком трясла, всім тепло несла.
 Рефрен: Ой, ло, ло, всім тепло несла!
 Малим діточкам — кучечки бити,
 Рефрен: Ой, ло, ло, кучечки бити!
 Малим дівочкам — цівочки сукати,
 Рефрен: Ой, ло, ло, цівочки сукати!
 Зрослим дівонькам — кросенці ткати,
 Рефрен: Ой, ло, ло, кросенці ткати,
 Малим хлопчикам хращика грati,
 Рефрен: Ой, ло, ло, хращика грati!
 Старшим парубкам — поле орати,
 Рефрен: Ой, ло, ло, поле орати!
 Старим бабулям — раду радити,
 Рефрен: Ой, ло, ло, раду радити!
 Старим дідулям — плутгородити.
 Рефрен: Ой, ло, ло, плутгородити!

Ця веснянка має той зміст, що й попередня, лише тут дуже характерно, що весна в народній уяві насамперед пов'язана з лісом: "Попід лісом ішла..." Тут образно подано весняний вітер, який колише лісом.

Ще більше характерний рефрен — "Ой, ло, ло..." Це вияв ніжності, хвали й заклику, а разом й коливання ніжного весняного вітру. Закінчення рефрену — повторення попереднього, — цей паралелізм є вияв анімістичного світогляду; показано віру в дію слова, зачарування того, чого саме людина бажає собі на весні, щоб вдало й при здоров'ї виконати.

Як продовження цього типу веснянок-гайков — це наступний цикль — **ДАРИ ВЕСНИ**. На жаль, за браком місця я не можу подати, але все це, в широкому обсязі, буде подано в другому томі праць моїх — "Український Рік у народніх звичаях в історичному освітленні", весняний цикль.

Торонто, Онт., березень 1958 р.

ПЕДАГОГІЧНИЙ КУРС — ЛІТО 1958 р.

Ціль: фахова допомога вчителям Рідних Шкіл. Час тривання: 7—19 липня 1958 (два тижні). Місце: заля УНО — 297 Коледж вул., Торонто, Онт. Програма:

1. Обговорення програм навчання і виховання (обсяг і зміст); а) релігія — 4 години; б) українська мова, класи 1-4 — 4 год.; в) українська мова, класи 5-6 — 4 год.; г) українська мова, вищі курси — 4 год.; г) історія України — 4 год.; д) географія України — 4 год.; е) культура — 2 год.; є) мистецтво — 2 год.; ж) шкільні імпрези — 2 год.
2. Дидактичні вказівки (правила, засоби, методи, закони навчання).
3. Письмові вправи і їх оцінка (система маркування).
4. Адміністративні поради (денники, каталоги, свідоцтва).
5. Зв'язок Рідних Шкіл з ОУПК. — 1 година.
6. Співпраця шкіл із молодечими організаціями — 1 година.

Для обговорення тем, названих в т. 2, 3 і 4, передбачається по дві години, разом — 6 годин. **Усіх годин на курсі — 36.**

Об'єднання Українських Педагогів Канади

За Ч о р н е М о р е

У 40-річчя піднесення українських прапорів на кораблях Чорноморської флоти — 29. IV. 1918 р.

Здобути Чорне море — це була найважливіша проблема в житті давньої України. Український народ досягнув до берегів моря у перших часах розселення слов'ян, але пізніше, під ударами степових орд, наше населення мусіло уступати на північ, у захисніші околиці. Але образ моря зачарував душу нашого народу: у піснях і колядках залишилися немов сонні спогади про "синє море", що своїми хвилями било об "білий камінь" побережжя і кликало людину у незнані шляхи, в далеку далечінь. І всі українські покоління у невиспущих зусиллях намагалися добути собі назад своє утрачене море.

Українські кораблі з'явилися на Чорному морі вже в VIII сторіччі. Недавно відкритий арабський географ з того часу Ібн-ал-Факих оповідає, що слов'яни ведуть велику торгівлю на морі, яке тому й дістало назву Слов'янського моря. У недовгому часі зорганізувалася Київська держава і кинула на морські простори велику торгову і воєнну флоту, що складалася з сотень і тисяч кораблів. В 860 р. український похід уперше потряс мурами Константинополя. В якій небезпеці знайшлась тоді столиця візантійських цісарів, про те барвистими словами оповідає тогочасний патріарх Фотій: "Чи пригадуєте ви собі той час нестерпний і важкий, коли прийшли до нас варварські кораблі, дихаючи чимсь суверим, диким, погубним; коли море тихо і спокійно розстелювало свій хребет і давало їм приємну і легку плавбу, а на нас підіймало суворі хвилі війни; коли вони плили попри місто і виставляли моряків із мечами, погрожуючи місту смертью від меча; коли переполох і темрява опанували розум, і вухо прислухалося тільки до одної вісти: перелізли варвари мури, опанували вороги місто?"

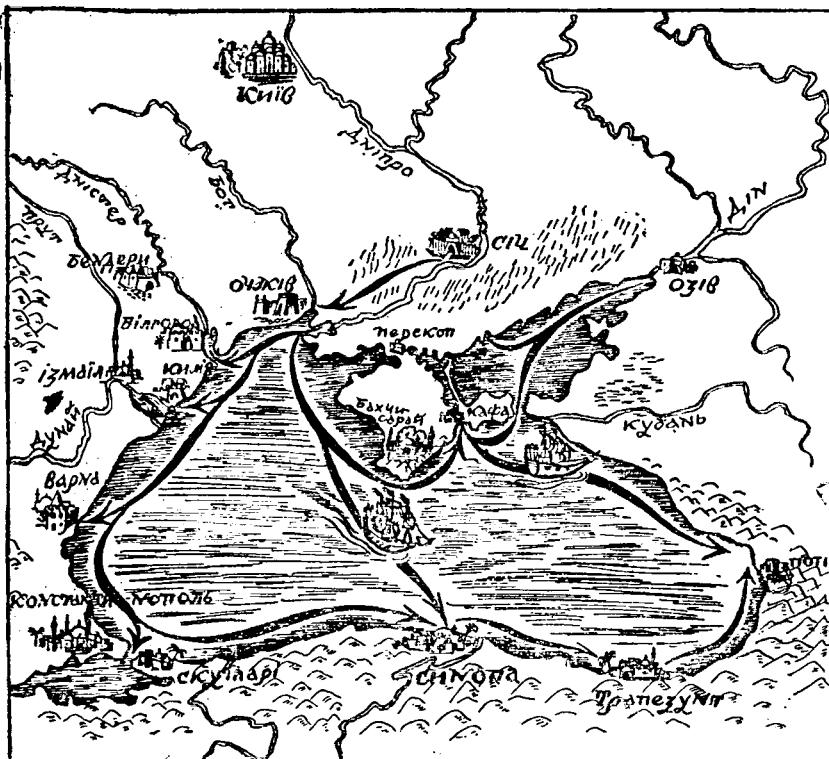
Князі Олег і Ігор своїми походами на Царгород (907 і 941 р.) утвердили ще грізне ім'я української зброї і добули своїй державі широкі торгові привілеї. Їх договори з Візантією нормували всякі правні справи, що виринали між українцями та греками, як спори за майно, крадіж, убивство, побиття, насильства, втечу слуг, купівлю різного краму, ціни невільників, спадщину після померлих купців, присилку посольства, легітимації купців, справи розбитих кораблів і ін. Серед живих зв'язків з Візантією витворилися початки українського морського права.

Завдяки цим щасливим походам Україна знову оперла свої володіння о Чорне море. Повними грудьми вдихав українець життєдатний, солоний подув моря. Але настути азійських орд знову почали відпирати українську колонізацію від морських берегів. На протязі трьох сторіч Київська держава вела героїчну боротьбу зі степовиками, бажаючи утримати зв'язок з морем — перемогла орди печенігів, торків, половців, але остаточно лягла під ударом монголів. Галицько-волинська держава також не спускала очей з моря: Ярослав Осмомисл опанував гирло Дунаю, "зачинив Дунаєві ворота", як каже Слово о полку Ігоря; виникли українські колонії в Малому Галичі (Галаці) і Берладі, а таємничі га-

лицькі "вигонці" тисячами човнів вели торгівлю на гирлах Дністра та Дніпра.

Похід до Чорного моря Україна продовжувала і під владою литовських князів. У Хаджибею засновано великий морський порт, попередника Одеси, що відновив торгівлю з Візантією. Але справді велику боротьбу за море підняло щойно Запоріжжя.

Маси селян, міщан, дрібної шляхти, як тільки знайшлися на дніпровому Низу, відразу віднайшли степові шляхи давніх предків і знову повернулися фронтом до Чорного моря. У січових пристанях зорганізовано великі майстерні кораблів і козацькі "морські човни" Дніпром поплили у море. Почалася героїчна епопея українських морських походів.

Козацькі кораблі появилися на Чорному морі вже під кінець XVII ст. В 1606 р. запорізька фльота напала на Акерман над гирлом Дністра, Кілію над Дунаєм та болгарську Варну. Це був перший великий український похід на море, що звернув на себе увагу Європи. Далі за організацію флоту взявся Петро Конашевич Сагайдачний і під його проводом відбулися найсміливіші козацькі набіги на турецькі побережжя. В 1613 р. запорожці повоювали Крим і розбили турецьку фльоту під Очаковом. В 1614 р. українські кораблі уперше переплили Чорне море впоперек — це був незвичайний осяг для невеликих човнів — і запорожці зруйнували малоазійські міста Трапезунт і Синопу. В 1615 р. фльота,

складена з 80 козацьких човнів, доплила до Константинополя і запорожці уперше мушкетним димом обкурили султанську столицю. В 1616 р. турки зібрали свою фльоту при гирлі Дніпра, щоб не випустити козаків на море, але запорожці звели морський бій, погромили турків, здобули кільканадцять галер і до ста човнів; а потім пустилися на кримське побережжя, добули Кафу, великий торг невільниками і визволили велику силу бранців. І так рік-річно ішли українські морські походи, на всі бережжя Чорного моря, — на Крим, Очаків, Акерман, Кілію, Варну, Царгород, Синопу. Трапезунт — всюди розбивали турецьку фльоту і руйнували турецькі замки і міста. Козацька фльота зростала ще більше кількісно: на сто, двісті, триста і врешті на чотириста кораблів. Ціла Європа з напружену увагою слідувала за цими боями, що їх зводили козаки з грізною отоманською імперією. Описи українських морських боїв появлялися у звідомленнях німецьких, еспанських, італійських, голландських. Самі турки заявляли, що ніколи не зустрічали таких небезпечних противників. Турецький літописець Наїма писав: "Треба сказати, що на всій землі не можна знайти людей сміливіших, що менше дбали б про життя, менше боялися б смерти; як оповідають люди, що знають морську справу, ця голота своєю зручністю і відвагою у морських боях страшніша від всякого іншого народу."

Морські походи спинилися з моментом, коли Україна розпочала визвольну боротьбу з Польщею. Щоб мати забезпечений південний фронт, Богдан Хмельницький склав мирові умови з Кримом і Туреччиною. Але великий гетьман не спускав з очей справи Чорного моря і це замирення намагався використати для розбудови української морської торгівлі. У проекті договору з Портою читаемо: "Цісар його милість турецький дає волю Козацькому Війську та Землі його плавати по Чорному морю, до всіх його портів, міст і островів, також по Білому (Середземному) морю, до всіх держав своїх, островів і портів їх, і до держав чужих володарів... На допомогу новим торговам Війська Запорізького і Землі його цісар, й. м. турецький звільняє їх купців від усякого цла, мита і податків... Складні доми по містах і портах і над Чорним і над Білим морем дозволяє цісар й. м. Війську Козацькому ставити, і там торгувати, і їх купцям там жити... Щоб свавільних людей спинити, щоб на море не виходили, Запорізьке Військо з допомогою цісаря й. м. побудує кілька торгових міст нижче порогів аж до устя ріки Богу до Дніпра; звідтіля і торги мають іти, і безпечності на морі від свавільців має бути забезпечена... Коли б галера або корабель козацький розбився при березі цісаря й. м., то ті речі, що їх можна врятувати, треба віддати і зберегти сукцесорам... Галер або кораблів козацьких до ніяких потреб, на ніяку послугу цісар й. м. турецький уживати не дозволить, але вільний перехід і відхід з усім, куди вони захочуть, ім обіцює і забезпечує." Прав України у турецькій імперії мав пильнувати український резидент, тобто постійний посол, при султанському дворі у Стамбулі.

Коли пізніше наново почалася боротьба проти татар і турків, віджила знову козацька воєнна фльота. Але вона не дійшла вже до такого зросту і могутності, як за перших часів Запоріжжя. Справою Чорного моря цікавився особливо гетьман Іван Мазепа, що не жалував заходів і грошей, щоб заохотити запорожців до морських походів. На Січі знову почали будувати великі "морські човни", а "підошви" до них, тобто дерев'яні пні на їх виріб, залізо і всяку іншу снасть прислано

запорожцям з Гетьманщини. Енергійно допомагав гетьманові тодішній кошовий, Яків Мороз, який в 1696 р. на сорока кораблях з 1740 козаками віправився на дніпрове гирло і там погромив турків. "Знатно ми, не морщачи чола свого, відвагами своїми лицарськими груди проти неприятеля хреста святого ставили" — повідомив він гетьмана про свій похід. Рада старшини, що відбулася у Батурині, схвалила гетьманські пляни про будування фльоти і навіть ухвалила на козаків податок, по таліярові на чоловіка, щоб прискорити воєнні приготовлення. Побудовано 70 великих морських кораблів і 600 менших човнів і цю фльотиллю Дніпром через пороги переведено на Запоріжжя. Тут воєнна фльота брала участь у здобуванні татарських замків.

Створення морської сили мало величезне значення в історії України. Витворився тип українця-моряка, — відважного, заповзятливого, на все рішеного. Море вчило найцінніших військових прикмет безстрашності і солідарності. Учило бистрим зором дивитися вперед, орієнтуватися в невідомих країнах, шукати нових шляхів і просторів. Зацікавлення морем від того часу не зникало вже ніколи: у морі наша майбутність.

**Міжрідношкільний Комітет
Святкування Шевченкових Роковин**

Торонто, 21 березня 1958

До Вельмишановних пп. Спонзора і Директора "Рідної Школи"

Вельмишановні Панове!

Нам незвичайно приємно повідомити Вас, що наше спільне Шевченківське Свято, яке ми з ініціативи Об'єднання Українських Педагогів Канади влаштували в Торонто, 9 березня ц. р., мало небувалий успіх.

Маємо відомості, що діти, батьки і громадяни повністю з нього задоволені і що іх бажанням є, щоб відтепер спільні святкування Шевченкових Роковин сталися Рідношкільною традицією.

На нашу думку іхні бажання зовсім слухні, бож такі імпрези скріплюють наше виховні засоби і зближують до себе молодь, яка таких зустрічей конечно потребує.

Одночасно маємо правдиву шану висловити Вам, Панове, нашу сердечну подяку за те, що участво Вашої школи в нашему спільному святі, Ви потвердили доцільність таких імпрез. Тому віримо, що в майбутньому теж піддержите нас педагогів у тій важкій і відповідальній роботі.

Остаемо з глибокою до Вас пошаною

За Міжрідношкільний Комітет Святкування Шевченкових Роковин:

Д. Гевко, голова

Л. Гумінілович, секретар

ПОДЯКА: Управа ОУПК на цьому місці дякує пану Голові Д. Гевкові і всім членам Міжрідношкільного Комітету Святкування Шевченкових Роковин за одноголосне схвалення передати чистий дохід з відбутого свята в розпорядження Управи ОУПК для продовжування виховної праці.

Зенон Зелений, голова

Яків Козловський, секр.

Д-р Ст. КУЧМЕНДА

Загальні, дитячі і шкірні недуги
312 Bathurst St. — Tel.: EM 8-3204
Toronto, Ont.

ЛЕВ ЛІТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040
(над "Аркою")
Toronto, Ont.

В. К. Острозький – меценат української культури

(У 350-ліття смерти)

Князь Василь Константин Острозький (1527-1608 р.), нащадок староукраїнських княжих родів, був київським воєводою і власником незмірних багатств.

М. Возняк у своїй "Історії української літератури" пише: "Незмірне багатство, родинні зв'язки з найзнаменитшими польськими й литовськими родинами, зрист впливу й поваги наслідком одного й других — усе те втягало його в польські й литовські національні, культурні й релігійні сфери, привучувало його згори дивитися на релігійні й національні сварки з одного боку й піддавало йому думку використати свою енергію, особисті впливи, значення і магнатство для розвитку національної української культури з другого". І саме праця й заслуги для розвитку рідної культури князя-мецената є головним предметом нашої уваги.

Князь Острозький приймає перший примірник видрукованої Біблії.
Іл. П. Андрушеві зі збірки істор. опов. "Меч і книга" В. Барагури

Князь В. К. Острозький у своїй резиденції — місті Острозі на Волині — створив великий культурний осередок: заснував школу, відкрив друкарню, при школі й друкарні зібрав гурт учених і письменників та зорганізував широку видавничу роботу. Одним з головних завдань поставив собі князь видання Біблії.

Ректором острозької школи-академії назначив князь грека Кирила Лукариса, який пізніше став грецьким патріярхом. Після нього ректором був назначений відомий поет-панегірист Герасим Смотрицький.

В острозькій академії «чили, крім слов'янської мови (книжно-української тих часів), грецької та латинської». Є дані про те, що академія мала характер школи т. зв. "съоми свободных наук", тобто була дійсно високою школою чи академією, — ділилася вона на трипредметний курс (трівіюм) з граматикою, реторикою й діялектикою і чотирипредметний курс (квадріюм) з аритметикою, геометрією, музикою й астрономією.

На схилі свого віку кн. В. К. Острозький мав замір ще більше підвищити рівень науки, звернувшись до Греції і до Риму за вчителями, вибудував новий прекрасний будинок, а навіть на науку в острозьку академію мали перейти вихованці атанасіївської колегії в Римі, та смерть князя зупинила ці пляни.

Острозька школа випустила ряд видатних діячів того часу, як от відомий учений і письменник Мелетій Смотрицький, козацький гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, архидиякон Кипріян, великий знавець греки і ін.

Крім острозької академії, кн. Острозький відкрив на свій коштвищу школу в дерманському монастирі і при ній друкарню, керовану пресвітером Дам'яном. З нижчих шкіл, побудованих князем-меценатом, згадаємо початкову школу в Турові і в Володимири Волинському.

Так, як острозька академія має монументальне значення в історії українського шкільництва, так і острозька друкарня має величезне значення для української видавничої справи. Керівництво над друкарнею князь передав друкареві Іванові Федоровичеві. В 1580 р. вийшла друком Псалтиря і Новий Завіт, а в 1580-81 рр. славнозвісна Острозька Біблія. Це — як каже проф. І. Огієнко — була перша величезна праця, бо прийшлося всі книжки св. Письма перевіряти з першотворами грецькими, єврейськими та латинськими.

До інших важніших видань завдяки меценатству кн. В. К. Острозького згадаємо три видання Часослова (1598, 1602 і в 1612 pp.), Молитовника, Требника, Книги (поучення Василія Великого), Маргариту (поучення Івана Золотоустого) та праці Дам'яна Наливайка п. н. *Лікарство на оспацій ум чоловічий*. Крім книг церковного характеру, в Острозі видано цілий ряд праць полемічного характеру таких авторів, як Івана Вишенського, Герасима Смотрицького, Василя Суразького та інших.

Всі ті книжки мали величезне значення не тільки для України, але для всього слов'янського світу. Особливе книжки релігійного змісту були дуже почитні і поширені серед слов'янських народів.

Меценатство кн. В. К. Острозького проявилося і в інших ділянках. Відомо, що він давав стипендії здібним учням для дальших студій, як от архидияконові Кипріянові з Острога, що студіювали у Венеції і Падуї та провів якийсь час на Атоні.

Удержання грони учених, котрі працювали в академії або над перекла-

Засади праці вчителя-громадянина

(З духовової спадщини ученого)

I

Тема така широка й така глибока, що й не знаю, як убрати її в такі вузькі рамки своєї статті. Я не мислю постарати вчителя-громадянина без його найголовнішого варстату праці, без його педагогічної роботи в школі й такої ж праці серед народу. Отже, сама його вчительська діяльність уже містить всі елементи і його громадянського післанництва. Але найголовніший заклад, де український учитель найбільше кладе своїх сил — це українська школа: там, на рідній землі, й тут, у нових країнах. Рідна земля й рідна школа — це велика трагедія того вчителя, що боліє нею, коли тільки подумає, що там у тій школі роблять з дітьми народу, коли з душі витравлюють увесь національний дух, що спочив був у добу українського державного будівництва в рр. 1917-1920, дух, що уформлювався на західних українських землях за часів Українського Педагогічного Товариства й Рідної Школи у Львові. Там з українця у школі творить офіціяльна політика інтернаціонального громадянина зі специфічною т. зв. "советською мовою", а то й просто московською. Українська викладова мова в занепаді і є знаряддям тільки офіціяльних виступів, а в приватнім і родиннім ужиткові українська мова — це тільки націоналістичний шовінізм і контрреволюція.

Красне письменство допускається тільки радянське, допущене московською цензурою. Зате твори московських письменників, починаючи від Пушкіна, заводнюють школу в Україні. А історія України препарована марксизмом, ленінізмом, сталінізмом та московськими деспотами, як Петро I, Катерина II, Микола I і т. д. і т. ін. з Суворовим аж до Будьонного включно, — цими героями московського поневолення, витравлена з душі українського народу, позбавлена всіх національних рухів, всієї політичної боротьби за національну самостійність в минулому України. Офіціяльний підручник московської історії — це альфа й омега історичного знання в школі. Хіба лише постать Богдана Хмельницького, і то тільки в політичному акті в Переяславі 1654 року, — щоб показати, що Україна сама волить під Москву, — це ті виховні підвалини в українськім шкільництві. Одне слово, коли, як писав один учитель, в Україні побудуть большевики ще кілька років, то радянська влада України,

дами книг, теж коштувало значні фонди, тим більш, що князь зібрав у Острозі направду найкращих мужів науки того часу.

Багато учених думає, що культурно-освітню працю кн. В. К. Острозький започаткував тому, що хотів дати добру відправу кс. П. Скарзі за його докір, що в Україні немає школ, а наука в староукраїнській мові неможлива. Наша думка інша. Уважаємо, що кн. В. К. Острозький створив в Острозі науковий центр, академію і друкарню тому, бо він, найвизначніший представник українського народу, бачив потреби української провідної верстви, а як людина широкого діапазону і великої освіти не хотів, щоб ми уступали полякам, москалям чи іншим народам.

щоб догодити "старшому братові", переведе найжорстокішу і найтрагічнішу ухвалу про скасування української мови на всій території соборної України й запровадить скрізь — в урядах, в школі й навіть у приватнім житті та в родині мову московську. Оце буде той фінал т. зв. **самоліквідації**, що фактично вже є самим ходом московського терору. І в таку жорстоку добу, в таке "врем'я люте" для України школа в ній не є жодною школою українського народу та його національно-духових потреб, а тільки знаряддям ворожої московської політики.

І єдиною оазою національної української школи є Рідна Школа у Вільному Світі.

II

Але розбудова української національної школи тут, у цих обставинах нашого життя — діло дуже тяжке під всяким поглядом. Чвертьстолітнє панування большевиків в Україні, їх експерименти та знущання з учителя і дітей спустошили їх національні душі, викривили розум, а тих, що не піддалися, просто знищили і тільки рештки війна викинула на еміграцію. Цими болями переболіла й маса українського вчительства, робила спротив і не здавала своїх позицій. І коли ми візьмемо до уваги той колосальний духовий розпад на українських землях, що відбувся і відбувається в українській національній дійсності в українськім релігійнім, господарськім і культурним житті, в школі й родині, а додаймо ще й той гураган війни, — то зрозуміємо, до якого глибокого зубожіння дійшло духове й фізичне життя українського суспільства. Релігійне й національне життя вчителя і дітей нищилося, фізичне життя кожної людини було загрожене переслідуваннями й голодом. А найбільше перетерпіла українська родина. В більшості батько був заарештований, або висланий в тундри й тайгу на північ, у Сибір, або забитий, мати пішла на тяжку працю, а діти були і тепер є залишені на самих себе й розбрились за куском хліба по людях. Про якесь виховання їх не було й мови: розбрат, провокації, шпіонаж і доноси, — то була зброя розкладу й морально-духового занепаду. Все це привело дітей у маси до того, що вони стали жебрати, а пізніше красти, обманювати й велика кількість із них докотилася до злочинів, до правопорушицтва й до того, що батько й мати перестали вірити своїм дітям, і навпаки. Родини пішли вrozтіч і стали знаряддям таємної стежі НКВД: син повстав на батька, донька на матір: підозра, недовір'я, замкнення в собі — все це вилилось у той страшний унтурішній побут родинного життя; ховалася усяка думка, щезали заміри, а на верх спливла стежа — один за одним... Всі морально-духові нитки, що споюють родину в одну духову цілість, раптом обірвались... І та родина, що є основою й зародком українського суспільного життя,

КОМУНІКАТ ОУП В СПРАВІ З-ОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Управа ОУПК заплянувала на 31 серпня ц. р. одноденну педагогічну конференцію, на якій будуть з'ясовані виховні системи в таких країнах як: Канада, Америка, Англія, Франція, Німеччина, Італія та Советський Союз. Передбачуються 7 доповідей по 20 хвилин кожна. Після доповідей дискусія.

Конференція відбудеться в приміщеннях УНО при 297 Коледж вул.

По конференції в тім же самім приміщенні відбудеться Традиційний Рафт Педагогів.

та колишня патріархальна, високо-моральна родина українського народу в масі своїй за винятком невеликої кількості перестала існувати. І на згарищі такого розкладу серед молодого й наймолодшого українського покоління постала духовна безпритульність, самітність кожної людини, зловіща мовчанка запанувала в суспільнім житті народу, учительства й навіть ліпших дітей, що ще не згубили національного обличчя гідності. І в цім аспекті теперішньої української дійсності, що постала через братні обійми та московську опіку, стають зрозумілими слова Шевченка: *"В школі нас усього, всього, що тільки є, навчають, крім своєї любої мови. О, школо, школо! Якби тебе швидше перешколити!"*

III

І от перше завдання перед учительством, перед нами — перешкодювати наших дітей, кувати їх нову долю. Перед нами велике завдання створити нові умовини для нашої дітвори, для наших майбутніх заступників. І перше громадянське і національне завдання українського вчителя усвідомити всю велич нового завдання, *напружити всі сили на те, щоб розбудувати свою рідну національну школу.* Завдання велике й відповідальне.

Для здійснення цього великого громадянського і національного обов'язку вчитель має передусім стати сам громадянином, цебто зорганізуватись у велике суспільне тіло, об'єднатись у велику вчительську організацію, в центральну учительську громаду, союз українських учителів. Учитель має стати сам організованим громадянином, стати піонером громадянської дисципліни, кожний з нас повинен підпорядкуватись цілому, щоб бути сильним самому, щоб почувати себе суспільною одиницею великого громадянського тіла української нації, стати організованим, громадянським свідомим сином великого українського народу. І тільки тоді він стане організатором, вихователем і вчителем у кращому розумінні дітей свого народу. Кожний учитель повинен собі усвідомити, що він на місці своєї праці, біля свого варстата у школі серед дітей і їх батьків веде провідну роль організаційну, навчальну і виховну, високовідповідальну роль вчителя-громадянина в найкращому розумінні цього слова: вчителя дітей і громадянського чинника серед їх батьків... І тим, і другим він повинен розкрити перспективи їх теперішніх і майбутніх обов'язків супроти України, як нації. Тому в порядкові найкращого усвідомлення цих своїх завдань і обов'язків все українське вчительство повинно бути об'єднане у всеукраїнській учительській громаді. Учителі всіх типів шкіл, починаючи з найнижчих і кінчаючи високими школами, творять на чужині центральну і громадянську організацію вчителів. Така внутрішня організаційна праця всього вчительства й кожного педагога зокрема засновується на суто національних основах світогляду й думання, на повній посвяті себе українській національній ідеї, українському народові й Україні в цілому та на повній відданості тій школі і дітям, де вчитель працює, бо щира праця й служба найменшим дітям українського народу — це праця і служба українській нації. Цим українське вчительство покаже, що воно здатне служити високій ідеї, здібне непомітно назверх служити дітям своєї школи, служити батькам їх як щирі дорадники, що воно підноситься тим до служження всьому українському народові, здібне творити з себе національну цілість, духову національну єдність, церкву ідейно-діючих і віруючих у своє післаництво в малій громаді для вели-

кого цілого. Спосінє одним ідеалом національної служби, однією організаційною силою українського національного проводу, одним ідеалом шкільних і педагогічних завдань відродити дійсно українську національну школу, — український вчитель, як провідна духовна еліта української нації, повинен відчути і ту глибоку громадянську відповідальність перед майбутнім української нації.

IV

Але в такому виступі нашім громадська служба вчителя щойно починається і на цьому вона не кінчачеться. Живе діло вчителя-громадянина випливає на широкі води його громадянської праці тоді, коли він іде до батьків у вужчому розумінні й до народу в найширшому розумінні. І от тут ідеалом мені світить широка громадянська праця вчителя Бориса Грінченка й велика праця видатного вчителя Михайла Драгоманова. Переді мною все стоять прикладом одинокі і непереверщені дві праці Б. Грінченка: 1. Шевченко на селі і 2. Перед широким світом. — якими Грінченко заманіфестував свою широку громадську працю національного усвідомлення народу, збираючи його по хатах і читаючи йому твори Шевченка і твори інших письменників та роз'яснюючи їх думки. Оця скромна, але велика і вперта праця Грінченка серед народу з книжкою в руках і живим словом на устах — це праця великого громадянина, що всі свої сили віддав для народу, національно його усвідомлюючи. Подібну працю робив і М. Драгоманів.*) Його праця в українських недільних школах на периферії Києва для слуг, наймичок і наймитів, для сторожів, двірників і т. д. і т. д.; його надзвичайно цінна праця "Народні школи на Україні", в якій він виступив до боротьби з московською владою за українську школу, його видатні листи до московофільського студентського органу у Львові "Друг". що перевернули все думання Франка, Павлика, Белая й багатьох інших, його багате листування з цілим рядом студентства, його бойові виступи до студентської молоді, — все це нестерті приклади, як можна настирливо і впертою працею не з катедри університету та іншої школи, а з трибуни громадянського діяча передорожувати душі й робити з них висококваліфікованих діячів, письменників, журналістів, громадянських робітників, — це все високий приклад кожному вчителеві для наслідування: йти на широку народню ниву і впертою працею підносити їх душі й вести на дорогу широкої національної роботи.

*) Автор мав на думці Драгоманова педагога, а не політика, бо був інших політ. поглядів.
(Далі буде)

ALPHA FURNITURE CO.

Українська крамниця меблів і домашнього устаткування. Має на складі всякого роду меблі, телефони, радіо, холодильні й печі, по дуже поміркованих цінах.

Уділяємо довгореч. кредиту.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637
Toronto, Ont.

Українська Аптека Недвідських SANITAS PHARMACY

204 Бетерст Ст. — EM 3-3746
Торонто, Онт.

Висилаємо ліки до всіх країн світу, на бажання летунською поштою.

Наявність кількох дитячих журналів, а одночасний брак періодичного видання для старших дітей - юнацтва, заставляє нас ввести в "Рідній Школі" оці "Сторінки юного читача". Ця наша спроба напевне найде свій позитивний відгук і можливості розгорнення. До співпраці на цих сторінках запрошуємо в першу чергу старших рідношкільників — учнів курсів украйнознавства, а далі наших письменників і педагогів.

Незалежно від змісту цих сторінок, поручамо нашим юним читачам відповідні і цікаві для них статті на інших сторінках "Рідної Школи", а саме В. Барагури "Великдень у школі давньої України", І. К. "За Чорне море", д-ра В. Луцева "В. К. Острозький меценат культури" і оповідання В. Кархута "Рудавка".

Юрій Тис

Про славного королевича Гаральда Сміливого

Велике й гарне місто лежало на сімох зелених горбах. У місті було сімсот золотоверхих церков і сімдесят срібних палат. Попри місто плила велика ріка. За містом росли темні ліси й чагарники, повні грізних ведмедів, хитрих лисів і скорих стрибунів-оленів. У місті жив Великий Князь, володар багатої землі, міст і сіл.

Місто було столицею й звалося Київ, могутня ріка, що плила широким руслом — це Дніпро, а земля, якою володів князь — Україна.

Великий Князь мав найкращу палату й багаті одяги. Його дорадники-бояри мали теж палати або двори, а всі інші люди, хоч жили не так достатньо, почувалися вдоволено й щасливо. Від багатьох років ніякий ворог не важився нападати на мешканців і забирати їх у полон. На сторожі стояли ясні воїни, лицарі, заковані в залізні панцирі, з золотими шоломами і сріблистою зброяєю. Щасливо жили в місті, крім українців, теж інші чужі люди: араби, греки, латинці, вірмени, німці, венети, французи й хозари.

Великий Князь називався Ярослав, а народ називав його ще Мудрим. Він мав двох синів і дві доні. Старший син Володимир був тоді на війні, молодший учився дома. Дві дівчинки наповняли сміхом і забавами княжу палату: старша дванадцятирічна Єлісаветка і маленька ще Анночка.

Одного весняного дня, коли обі сестрички гуляли в кімнатах, залунали над містом голоси труб. Анночка підбігла до вікна. Воно було ви-

соке, все з кольорових малих скел, і треба було його відкрити, щоб побачити те, що діється в місті. Анночка була замала, щоб досягнути замка, і їй помогла Єлісаветка. Глянули на місто й сплеснули в долоні з здивування.

— Дивися, дивися! — кликнула захоплено Анночка.

Чорні очка Єлісаветки засвітилися радістю. Обі дівчинки дивилися зачудовані на місто. На вежі міського муру, біля в'їзової брами, сім герольдів трубили в срібні труби. Це був знак, що в місто в'їжджають славні й достойні гості. Чотири кремезні сторожі відкрили браму, і тоді обі князівни побачили чудне диво: на баских конях, накритих барвищими накривалами, в'їхали до міста лицарі. Вони мали чужинну зброю, червоні стяги з синіми хрестами на копіях, а на грудях золоті бляхи з чудними знаками. Найбільшу увагу звертав на себе лицар, що їхав посередині в першому ряді. Його кінь був білий-білий, покривало на коні червоне, а зброя на лицарі горіла золотом і сріблом. Він скинув шолом. Довгі кучері ясного волосся спилили йому на плечі, і він з радісним усміхом почав розглядати місто.

— Що в нього на грудях? — спитала Анночка.

— Це дракон, похожий на нашого змія. Це старинна відзнака вікінгів.

— Хто це вікінги? — шепотом спитала Анночка.

— Лицарі, найславніші здобичники, а їхня батьківщина сурова й холодна: самі скелі і страшне бурунне море.

Вікінг з ясним волоссям, розглядаючи цікаво нове для нього місто, глянув у вікно і побачив князівни. Єлісаветі здалося, що вікінг не відвертає від неї очей. І справді, юнак, усміхаючись привітно, поздоровив її, схиляючи голову в лицарській пошані. Засоромлена Єлісавета відбігла від вікна, а коли згодом знову глянула на місто, вулиця була порожня. Тільки здалеку, десь з-позаду закрутку доносився відгомін кінських копит.

Ввечері Єлісавета довго не могла заснути. Їй вважався золото-волосий лицар на білому коні. Хто він? — думала і не знаходила відповіді.

**

Княжа палата стояла на старокиївській горі. З вікон вигідно можна була розглядати і місто і далекі його околиці. Єлісаветка любила сидіти в віконній ниші*) і радіти столицею та багатою веселою батьківщиною.

Великий Дніпро шумів водами, по ньому неслися в далекі південні краї по той бік моря білі крилаті човни. За Дніпром були ліси. А за ними кочували вороги, що колись появлялися аж під самою столицею і забирали людей у полон. Єлісаветка знала це з розповідей старих людей. Її тато, великий князь, завів велике військо, яке хоробро боронило рідного краю. З другого вікна було видно поля, оселі та шлях, що йшов до міста Вишгороду, а там ще далі в велиki багаті царства. Єлісаветка часто споглядала на шлях — вона хотіла знати, як там у тих чужих землях, які там живуть люди і як вони виглядають. Але шлях мовчав, губився в сивій далині, тільки легкий вітер приносив відти запах піль і квітів.

*) ниша — заглиблення в мури.

Єлісаветка підбігла до іншого вікна. З нього бачила шлях, що йшов до Чорного моря, до Босфорського царства. Велике й могутнє було те царство. У скарбниці свого батька вона бачила дорогоцінні паволоки, перські намиста і золоті ковтки, що їх привозили темнолиці купці.

Споглядаючи на місто, вона завжди пестила очима палату своєї бабуні Ольги. Цей гарний двір з поверховими кімнатами потопав у зелені дерев. Побіч нього стояла палата боярина Вишати, що мав дві доні, бліденку Оленку й жваву Божену. Вони нетерпеливо вижидали свого батька, який саме тоді пішов у похід разом з братом Єлісаветки Володимиром. Далі зліва примістився базар, а зправа — гладкий тік, площа з бальконами й сидженнями по боках; тут відбувалися лицарські гри-турніри. З-поза садів виглядали двори князя Гліба і боярів Чудини, Ольми, Мстислава та Брячислава. Вихилившись з вікна, можна було бачити дві церкви, Пресвятої Богородиці і святого Василія. На площі біля них стояли чотири мідяні коні на мармурових підставах і кам'яні діви, що їх дідо Єлісаветі привіз із Корсуня.

Особливу радість справляли Єлісаветці лицарські гри-турніри. Молоді лицарі, закриті залізною зброяєю, ставали на конях до двобою і старалися скинути з розгону один одного на землю. Смішно було, коли переможений лицар ніяк не міг сам підвестися з землі, бо залізна зброя була туга й важка. Хто звалив з коня свого суперника, діставав нагороду: стяжку і китицю квітів. Останнього року Єлісаветка перший раз давала нагороди лицарям.

Через місяць Єлісаветка побігла до княжого саду назбирати квіток. День був теплий і радісний. Князівна заплела собі вінок у волосся і нарвала немало квітів, щоб приоздобити кімнати. Їй було так весело на душі, що вона заспівала собі улюблену свою пісеньку.

Добриденъ тоби, сонечно ясне,
Ты святе, ты ясне-прекрасне,
Ты чисте, величне, поважне.

— Добриденъ, гарна дівчина! — почувся нагло чужий голос.

Єлісаветка збентежено оглянулася. За нею, розхильючи віти ясмины, стояв ясноволосий лицар.

— Добриденъ, лицарю! — помовчавши, відповіла тихо. — А як ти дістався до княжого двору?

Лицар підійшов ближче. Мав на собі голубий одяг, на голові м'який берет з пером, а в руках тримав лютню.

— Я давно вже хочу тебе стрінути, дівчина. Цілий місяць стежив і розпитував, але ніхто не хотів мені дати відповіді. Аж сьогодні, блукуючи по саду, стрінув тебе. Щасливий день для мене!

Єлісаветка почервоніла на лиці по самі вушка, а лицар говорив далі:

— Я сам є гостем тут, а зовуть мене Гаральд.

— А я Єлісавета.

Ішли поруч і розмовляли.

— Я син короля норвежців, — мовив Гаральд. — Я пішов у світ придбати собі славу й гарну дружину.

Єлісаветка глянула на лютню. Гаральд засміявся.

— Ти думаєш, що коли я граю на лютні, то не вмію бити ворогів? О, ніколи не покину я меча ні щита!

І він розповів, що вороги прогнали його батька з батьківщини, але прийде час, коли він вернеться на прадідній престіл.

— Виступатимеш у турнір? — цікаво спитала Єлісаветка.

— Так! — відповів гордо. — Поки я прибув у Київ, поборов багато славних лицарів. Це було на дворах Вельфів, у Трієрі, не кажу вже про Венецію й угрів. Я здобув нагороди найкращих дівчат світу, і в мою честь грали на цитрах та співали пісні.

Невдовзі було свято Юрія, а з тим і день турніру. У першій частині свята великий князь мав пасувати нових лицарів, а в другій відбувались ігрища.

Площа ігрищ була вже наповнена глядачами. Останніми засіли на бальконі великий князь із сім'єю і його прибічними. Золотом залисніли труби герольдів на тлі голубого неба. Сріблом вилискувала зброя грачів. Залунали величні тони — знак, що свято почалося.

Єлісаветка цікаво дивилася на те, що діялося довкола. Перед балькононм князя стояли в застиглих лавах юнаки, що за хвилину мали стати лицарями. По боках площи приглядалися до святочної дії лицарі, готові до турніру. Горіли очі юнаків, коли Ярослав Мудрий зійшов до них і промовив незабутні вроčисті слова:

— Будьте мужами на війні, відважні, духом гарні, для вбогих ми-лосердні і богобійні! Цурайтесь диявола і не слухайте мови злих людей!

Великий князь викликав юнаків одного за одним і кожного вдаряв легко мечем по рамені. Воєвода князя давав юнакові ознаки лицаря: меч і срібні остроги.

Коли свято пасування закінчилося і князь вернувся на балькон, до воєводи Дулеми нахилився варязький ярл, князь достойного роду:

— Сотня юнаків. Що року так?

— На святого Юрія, — відповів воєвода, а вікінг поклав важку руку на його плече.

— Рад би мати їх у моїй дружині!

Між гостями сиділи угорські королевичі Андрій і Левента, франконський герцог у чорній киреї і сумовиті трубадури з далеких сторін, що так гарно виспіували хвалу князям і жіноцтву, були тут льотаринці з Фландрії і Шампанії у щирозолотій зброй, льомбардські князі, що йдучи, голосно дзвонили великими срібними острогами.

Юнацтво, пасоване на лицарів, засіло осібні лави, радіючи княжим признанням і горде назвою молодих лицарів.

У княжій ложі сиділи в першому ряді великий князь з княгинею, князенко і обі княжні, а за ними воєводи і заслужені лицарі. Князь глянув по полі ігрищ, а коли лицарі станули готові, дав знак розпочинати турнір.

Єлісаветка бачно спостерігала лицарів. Знала, що між ними є шведи, франконці, моравці і інші, але вона шукала очима ясноволосого королевича Гаральда. Та хто міг пізнати його серед стройних лицарів з закритими зализом обличчями?

І коні і лицарі були прибрані у дорогі пера з далеких країн поздні, коні були прикриті накривалами, а лицарі закуті в зброю. Кожний з них тримав у руці важку довгу копію.

Лицарі рушили у турнір. Тільки один лишився на місці. Він мав на собі чорну зброю без прикрас і сидів на чорному коні. Кінь нетер-

пляче гриз вудило і копав ногою землю, але лицар сидів непорушно, наче був заліза.

Ігрища проходили з дзенькотом ударів заліза об залізо і в гаморі радості та сміху глядачів, коли дехто з лицарів незручно, у тяжкому залізі, зваливався на землю. Їх підносили і забирали з поля ігрищ княжі слуги. Лицарів меншало. Врешті, коли на полі залишилися тільки три останні переможці, чорний лицар рушив до змагу.

— Один на трьох! — пронісся шепіт подиву.

Чорний лицар зложився копією до удару і підогнав коня. Зручно відхилив копією копію противника і легко скинув його з коня. Тоді обернувся і з розгоном кинувся на другого. Дзенькнуло залізо, майнули коні побіч і великим колом завернули знову проти себе. Цим разом з двох боків грозила небезпека чорному лицареві. З переду гнав на нього один противник — великий ростом лицар з червоними перами і мальовано у синьо-блі смуги важкою копією. І в той момент, коли їхні копії стрінулися, збоку налетів на чорного лицаря другий противник. Здавалося, що його копія з розгоном викине чорного лицаря з коня. Але він був зручніший, — нагло похилився, майже поклався на коня і копія противника пігналася в порожнечу. Рівночасно вдарив синьо-бліого лицаря і скинув його з коня.

— Славно! Славно! — гомін голосів і оплесків понісся над площею.

Тоді чорний лицар підійхав під княжу льожу і затримався перед Ярославом. Біля батька сиділа Єлісаветка, тримаючи в руці ленту переможця і велику китицю квітів.

Чорний лицар поволі підніс забороло з лиця і скинув шолом. Єлісавета знерухоміла з несподіванки. Перед нею стояв золотоволосий Гаральд і не менш здивовано дивився на неї. Він ніяк не сподівався, що дівчина, яка йому так сподобалася, була донькою славного великого князя України, Ярослава Мудрого.

Глибоко склонивши голову, Гаральд прийняв нагороду з рук Єлісавети.

(Докінчення в черговому числі)

**

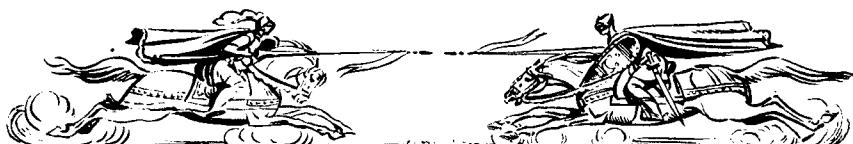
Учись, щоб був ти сильним мужем,

Як засвітає день новий!

Учись, щоб в ряд став ти готовим,

Як крик роздається бойовий!

Іван Франко

Рідношкільники м. Торонта віддали пошану Таракові Шевченкові

Ідею ОУП — влаштувати спільними силами всіх українознавчих шкіл м. Торонта свято Шевченка — сприйняли ці школи (за винятком двох) та громадянство з широкою радістю. Проходила жвава підготовка до свята по школах, серед учнів помічалося збільшене зацікавлення Шевченковим життям та його творчістю.

І ось в день свята 9 березня заля Українського дому виповнилася по береги, як ніколи досі, гомінкою дітвою, молоддю та батьками. Багато людей через брак місця на зали з жалем мусили зрезигнувати з участі у святі. І хоч переповнення та неможливість вдергати дисципліну серед дітвою, що брала участь у програмі, не сприяли святочному настрою глядачів, все ж напевне не було нікого, хто не переживав особливо моменту відспівання "Заповіту" та "Учітесь, брати мої" об'єднаним хором учнів Р. Ш. під керівництвом о. В. Жолкевича. Діти хористи, що ледве могли зміститися на сцені (понад 250 осіб), і своєю масою, і народніми одягами, і мильозвучністю вимови та ширістю голосової інтерпретації пісень спонукали подумати: "Чому ж не бачать і не чують цього ті діти та батьки, що збайдужили до проблеми національного виховання?"

Програма свята була багата та різноманітна. Крім збірного хору, відкриття, доповіді Тані Калимон, учениці Курсів Українознавства ім. Г. Сковороди, співали хори шкіл при церкві св. Николая, при УНО-місто, були виступи струнної оркестри учнів Музичного Інституту ім. М. Лисенка та мандолінової оркестри учнів школи при церкві МБНП, була збірна декламація учнів РШ при

церкві св. Николая, інсценізована декламація учнів Курсу Українознавства і Рідної Школи при Українському Домі, були сольові точки: гри на фортепіані, співу, декламації та кінцева точка складання лаврових вінків і коротких звітів-зобов'язань представників усіх шкіл перед погруддям Шевченка. Масова участь дітвою у святкуванні надала святові особливий характер маніфестації її вірності ідеям Великого Учителя. Діти праґнуть великих небуденних переживань, вони піддаються 'впливові здорового, сповненого глибокими виховними національними елементами, духового середовища. Треба тільки, щоб громадянство пляново і дбайливо створювало ім оце духове середовище. Треба думати, що спільне молодече свято Шевченка буде вже традиційним не тільки в Торонті, але в усіх скупченнох українців у світі і буде воно не тільки виявом мистецьких здібностей рідношкільників, але і важливим виховним засобом.

Вслід за тим пора плянувати й організувати дальші і дальші імпрези молоді і для молоді. Хочеться вірити, що знайдемо стільки засобів та людей, щоб зорганізувати дитячий театр, клуб молоді, здобудемось на численній і повновартісній видання для дітей та молоді, здобудемо теж врешті відповідні приміщення та shorez країні виховні кадри для Рідних Шкіл. Тільки тоді всі заяви-зобов'язання про вірність Пророковим заповітам, що іх складала дітвора перед погруддям Шевченка, зможе вона виконати, і тільки тоді зможемо бути спокійними, що серед нашої молоді та дітвою плекаються чесні характери і високі ідеали.

Тоня Горохович

"ЮНІ ДРУЗІ"

Від березня 1955 р. появляється в Лондоні, як видання Союзу українців у Великій Британії, журнал для дітей "Юні друзі". Назва не нова: під такою самою назвою мали місця дитячий журнал 1935 р. у Львові, але появлявся він дуже коротко — вслід за виходом кількох чисел і польська влада, після цензурної нагінки й конфіскат, його закрила. Редактором чи співредактором журналу був студент львів. університету, Петро Поліщук, а співробітником Богдан Антонич і відомий його вірш для дітей "Батьківщина" був друкованій уперше власне на сторінках цього видання. З "Юними друзями" в нас часто переплутують дитячий журнал під подібною назвою "Малі друзі", який став появлятися з січнем 1937 р. теж у Львові за редакцією Б. Гошовського, при близькій співпраці відомого дитячого письменника, Р. Завадовича. Мабуть не тільки подібність назви, але й totожне ідейне спрямування журналу стало теж причиною частих конфіскат і заборон, аж таки прийшло остаточне закриття, — останнє число журналу за поль. влади з'явилось в травні 1938 р.

В січні 1940 р. відновлено видання журналу при Українському видавництві в Krakovі, тим разом під німецько-гітлерівською цензурою і, додаймо, при дуже швидкій забороні вживати журнал в українських школах Генерал-Губернії (що зрештою не мало практичного значення, бо журнал став швидко масовою лектурою всієї української дітвори Лемківщини, Холмщини й Підляшши, а відтак Галичини). І власне при "Малих Друзях" після їх повороту

в 1942 р. з Krakova до Львова, став появлятися додаток для старших дітей "Юні друзі", — востаннє появився він в останньому числі "Малих друзів" у Львові за липень-серпень 1944 р. Коли ж "Малі друзі" почали знову появлятися на еміграції в Німеччині в 1947 р., то одночасно з ними стали появлятися і "Юні друзі", як окремий журнал, хоч формально рахувався він додатком до газети "Українська Трибуна" в Мюнхені, бо не мав своєї власної видавничої ліцензії. На жаль, з'явився всього три числа (перше як Шевченкове в березні, а чергове з подвійною нумерацією 2-3 за місяці квітень і травень), бо прийшли нові обмеження видавничих ліцензій окупантів. американською владою, диктовані передусім браком паперу в по-воєнній Німеччині. "Малим Друзям" пощастило краще: вони з'являлися на основі ліцензії часопису "Наше життя" в Авгсбурзі до березня 1948 включно, а відтак з'явилася ще одне — останнє число під спільною назвою — "Молоде життя — Малі друзі" на основі ліцензії пласт. в-ва "Молоде життя". Саме був це час зміни німецької валюти на нову, з якою і прийшов дошкільний удар по всіх видавничих плянах української еміграції в Німеччині. І треба було довшого часу, щоб знову відродилася наша дитяча преса, — тим разом на нових місцях поселення, відродилися і "Юні друзі", а властиво назва і оце вже чотири роки цей журнал опинюється в руках української дитини в першу чергу в Англії, і в інших європейських країнах, а в деякій, на жаль чомусь таки дуже обмеженій кількості теж у Канаді і ЗДАмерики.

А журналік заслуговує на окрему увагу — і батьків і педагогів та

взагалі виховників у Пласті, СУМ-і т. под. Передусім його зовнішнє оформлення й друк незвичайно добайліві, добре скомпоноване двокольорова віньєта роботи мистця Юрія Кульчицького (тепер у Парижі), друкована завжди іншим кольором приманює око дитини. Редактором журналу був колишній дивізійник, Андрій Бідось, але передчасна смерть перервала його дуже добайліву працю, хоч починав він її без відповідного досвіду, за те з великим почуттям відповідальності і швидко вироблявся на доброго і вдумчивого редактора дитячих видань, яких у нас, зокрема серед молодшої генерації, так потрібно. Сьогодні редактує журнал колегія з рапремі Спілки українських учителів та виховників у Великій Британії і веде журнал продумано та з особливою старанністю, дбаючи при тому про різнопорядний і цікавий зміст з релігійним і національно виховним спрямуванням. І треба сказати, що при наявній малій кількості наших дитячих авторів, редакція все ж добивається немалих успіхів, коли йде про поміщуваний матеріал, а передрукі з давніх дитячих видань зовсім не вражають, бо вартісні твори для дітей завжди нові. Справа тільки в тому, щоб дійсно передрукі були вартісні, що не завжди можна сказати про більшість давніших віршових писань для дітей, — вони і мовно і формою, особливо ритмічно, та своїм поетичнимзвучанням здебільшого дуже вбогі і аж ніяк не заторкують почуття дитини. А такі передрукі, хоч може змістом непогані, у "Юних друзях" трапляються, — краще б їх вистерігатися, або дати доброму поетові для зредагування (що і слід відповідно при вірші зазначити). А взагалі перевага віршів над прозою в наших дитячих журналах — це своєрідна "хвороба", — в нас

усе ще покутує невірне переконання, що вірші близькі дитячому сприйманню, як прозова форма. Це частинна правда тільки в відношенні до дошкільних дітей, яким відповідає така форма розповіді, як от у "Ріпці" Івана Франка чи в народній казочці про діда й бабу і курочку рябу, але й наймолодші діти сприймають із глибоким інтересом прозу, таку мистецьку своюю простотою прозу, що її маємо в наших народних казках, як "Коза дереза", "Рукаовичка" і подібних. І ніде правди діти, прозова творчість для дітей власне в такому стилі, як народні казки — справа зовсім не проста і вимагає особливого таланту, — не дивно, що таких літературних казок у нас все ще так більше мало...

І не дивно теж, що мало іх і в "Юних друзьях", але тимбільше слід би в них посилити друкування кращих народніх казок та й не тільки тих, що постійно передруковуються і в журналах і окремими виданнями, але й тих, що все ще заховані в численних наших етнографічних збірниках з давніших часів. Ця скарбниця все ще не використана в нас повністю, а все ж ці збірники зберігаються в різних бібліотеках Заходу, є вони напевне і в Лондоні.

Інша, окрема для себе справа — це передрукі з сучасних радянських дитячих видань, як от з дитячого журналу "Барвінок". Трапляються і в ньому твори, особливо вірші про природу, звірят і под. без большевицько-совєтської тенденції, але в них дарма шукати будьякого релігійного і національного хочби натяку. Передруковувати їх варто тільки в випадку, коли вони мають якусь дійсно особливу вартість чи своєю формою, народно-казковою темою чи іншими віймковими прикметами, але переважно вони тільки більше чи менше добре "вірші" і більш нічого. І слішно "Юні друзі"

передруковують вірші з рад. видань доволі обережно і якщо іх буде ще менше — не буде для журналу ніякої втрати. Нам на еміграції треба дбати про розвиток нашої передусім релігійно-національної дитячої літератури, бо тільки така має і матиме свою основну вартість.

Журнал "Юні друзі" за чотири роки існування проробив свою роботу, дарма, що розміром він на 20 сторінок і появляється звичайно що два місяці, але разом усі його дотеперішні числа — це направду вартісна і направду гарна книжка для наших дітей, що з нею і перед чужинцями не сором показатися, а зрозуміло, що повинна бути вона в кожній українській хаті, де є наша весна й надія — наші українські діти. А ще окрема вартість журналу — його багатство в ілюстраціях, роботи мистця Юрія Кульчицького, а коли б збагатити його графічними працями ще й інших наших мистців-графіків, то журнал і в цьому відношенні зайняв би свою цінну позицію.

"Юні друзі", повторюємо, корисні і в навчально-виховній роботі в школі, Пласті і т.д., хоч би своїми українознавчими статтейками і світлинами кращих будівель України, а ще зокрема дуже вдалою рисунковою картою України в числі за листопад-грудень мин. року, на якій показано рисунками головні міста і багатства нашої землі. І хоч би за цю одну карту України слід особливо подякувати "Юним друзьям" від імені наших дітей, батьків і педагогів.

Засікавленим подаємо адресу журналу:

"Juni Druzi", 49 Linden Gardens
London, W. 2, Great Britain.

У черговому числі присвятимо увагу журналікові пластового новацтва "Готуйсь".

Б. Г.

ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНИ в "Далекому світі" Галини Журби

Твір Галини Журби п. з. "Далекий світ"¹⁾ був уже предметом уваги критики, яка найшла в ньому справжні мистецькі вартості, був він теж предметом уваги псевдолітературної критики, яка намагалася просто зніщити в опінії читацької громади не тільки самий твір, але й його авторку. На щастя, нешляхетний і злобний замір не вдався: авторка просто близькуче сама розправилася із своїм нефортунним критиком, а читачі дали своє найкраще свідоцтво творові, читаючи його з непослабним і живим інтересом. А справа дедих праволісничих і мовних особливостей авторки аж ніяк не може правити за основу спору та ще й про вартість її творчості, а втім, кожному дуже легко, — як сказав в одному із своїх творів польський поет А. Міцкевич, — побачити в маліарському образі якусь дірку, але не кожному дано оцінити суть мистецької вартості картини. А мистецька вартість "Далекого світу" вже поза дискусією, а сьогодні доводиться тільки розкривати дальші вальори цього видатного твору нашої літератури. Твір цей становить окремий інтерес теж для педагогів і батьків: в ньому з особливим талантом змальована психологія дитини, відношення батьків до неї і її до батьків, все багатство переживань дівчинки, особливо обдарованої і, як звичайно, тому на свій лад непокірної, або, як часто кажуть "важкої до ведення". Проблема "важких" дітей не сьогодніша і коли цю проблему в літературній формі з'ясовує чи власне змальовує на прикладі власного дитинства наша авторка, то її "Далекий світ" стає через те дуже близьким світом, — світом, що в ньому бачимо сьогодні таки наших власних "непокірних" чи "важких" дітей і цілій комплекс наших турбот про способи їх виховання, а ще в нашу "стелевізовану" добу і в наших сучасних умовинах, які аж ніяк, або дуже мало сприяють позитивному виховному процесові.

¹⁾ Галина Журба: Далекий світ. Автобіографічна розповідь. В-во "Перемога", Буенос Айрес, 1955.

"Далекий світ" це своєрідна, — коли в загалі можна сказати так про літературний твір, — психологічно-педагогічна студія, якої особлива вартість власне в тому, що це передусім літературний і до того з "живого життя", бо автобіографічний твір. Правда, автобіографічні твори про дитинство і юність автора — не новина і в світовій і в нашій літературі, але "розповідь" Журби звучить, особливо в нашій літературі, власне новим і оригінальним звучанням, у чому теж "вічна" мистецька актуальність твору, а для нас ще зокрема його "педагогічна" актуальність.

Авторка з незвичайною тонкістю змальовує переживання "упертої" дитини і в своїх картинах дає "показові лекції" дитячої психології. Обмеженість

місяця не дає нам змоги наводити відповідні уривки твору і розглядати їх "педагогічним" оком, найкраще підімі разом з авторкою в її "Далекий світ" дитинства, а побачимо в ньому не тільки її саму, але напевне і себе і наших дітей. І багато наших виховних питань, турбот і сумнівів найде своє пояснення, а то й розв'язку. І в тому теж своя о-крема для нас — педагогів і батьків — вартість твору Галини Журби.²⁾

Б. Г.

2) Важливу "проблему виховання дітей" "важких до ведення" розглядає обширно в своїй сатті мігр. М. Кушнір, яку помістимо в одному з найближчих чисел, — на жаль, брак місяця не дозволяє помістити її вже сьогодні.

ДИТЯЧА КОСТЮМОВА ЗАБАВА

На день 4 травня ц. р. (неділя) запляновано Дитячу Костюмову Забаву, яка відбудеться в долішній залі УНО при 297 Коледж в Торонто. За подробицями просимо спілкувати в пресі.

Управа ОУП.

Е. ДУМИН, С-КА

Чоловічі, жіночі
і дитячі убрання.
552 Queen St. W. EM 4-4726
Toronto, Ont.

ЮРІЙ ПАВИЧ

поручас
смачні ковбаси,
шинки й вудженини
809 Queen St. W. EM 4-0658
Toronto, Ont.

1166-1188 Dundas St. W.
Toronto, Ont. LE 6-1196

"OLYMPIA"

РЕСТОРАН І ДЕЛІКАТЕСИ
Смачні страви. Добірні вудженини
484 Queen St. W. — UN. 1-0024
Toronto, Ont.

РІДНА ШКОЛА — журнал культури й виховання. Появляється раз у місяць за відмінком липня й серпня. Видає Об'єднання Українських Педагогів при співучасти українського організованого вчительства у вільному світі. Ціна одного примірника 25 ц. Редактує колегія. Відповідальний редактор д-р В. Луців. Адреса редакції й адміністрації: "Ridna Schkola", 39 Indian Rd., Toronto 3, Ont., Canada